

Genetika

Genetika

- věda studující dědičnost a variabilitu organismů
- jako samostatná věda vznikla na počátku 20. století
- základy položil J.G. Mendel již v druhé polovině 19. století

DĚDIČNOST

Schopnost organismů **UCHOVÁVAT** a **PŘEDÁVAT** soubor informací o fyziologických a morfologických (částečně i psychických) vlastnostech daného jedince

VARIABILITA

- Tvarová a funkční rozmanitost živých soustav v průběhu jejich *evolučního vývoje*
- Různorodost stavby těla a fyziologických pochodů při *individuálním vývoji* jedince
- Morfologické a fyziologické *rozdíly mezi blízkými příbuznými* organismy téhož druhu (i mezi jednovaječnými dvojčaty)

GENETICKÉ POJMY

DOMINANCE a RECESIVITA - jedna z alel převládá (**dominuje**) a překrývá ve fenotypu projev druhé (**recesivní**) alely.

Alela - různá forma jednoho a téhož genu (párové založení genů)

dvě alely **dominantní** (AA) = **dominantní homozygot**

dvě alely **recesivní** (aa) = **recesivní homozygot**

jedna alela **dominantní** a druhá **recesivní** (Aa)
= **heterozygot**

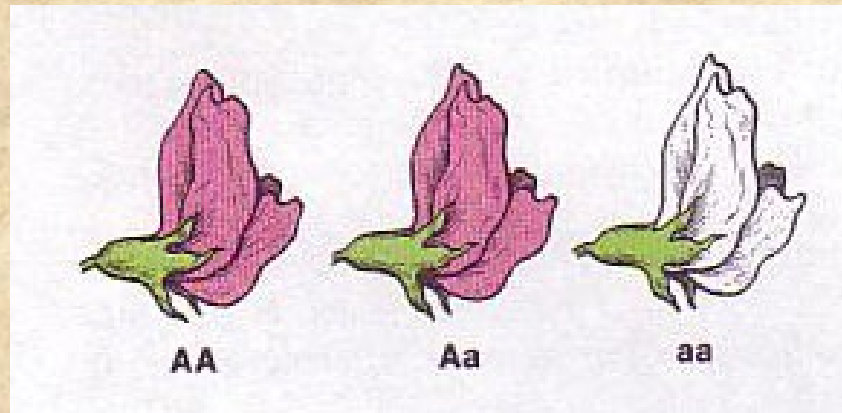
GENOTYP - soubor všech genů, které má organismus k dispozici pro zajištění svých biochemických, fyziologických a morfologických znaků

FENOTYP – soubor všech pozorovatelných vlastností a znaků organismu,
interakce genotypu s vnějším prostředím

ÚPLNÁ DOMINANCE

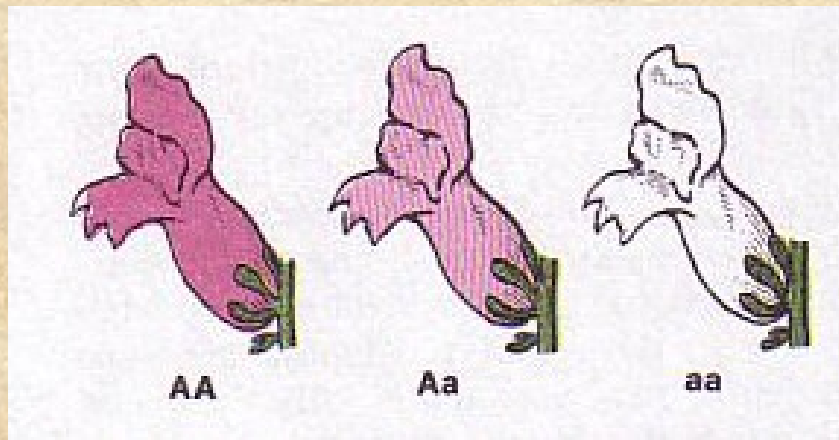
- Heterozygota od homozygota s dominantní alelu podle fenotypu *neodlišíme*.
- AA, Aa dominantní fenotyp
- Fenotypový projev recesivní alely se uplatní pouze u organismů s homozygotně recesivním genotypem

NEÚPLNÁ DOMINANCE

Heterozygot je intermediárním fenotypem

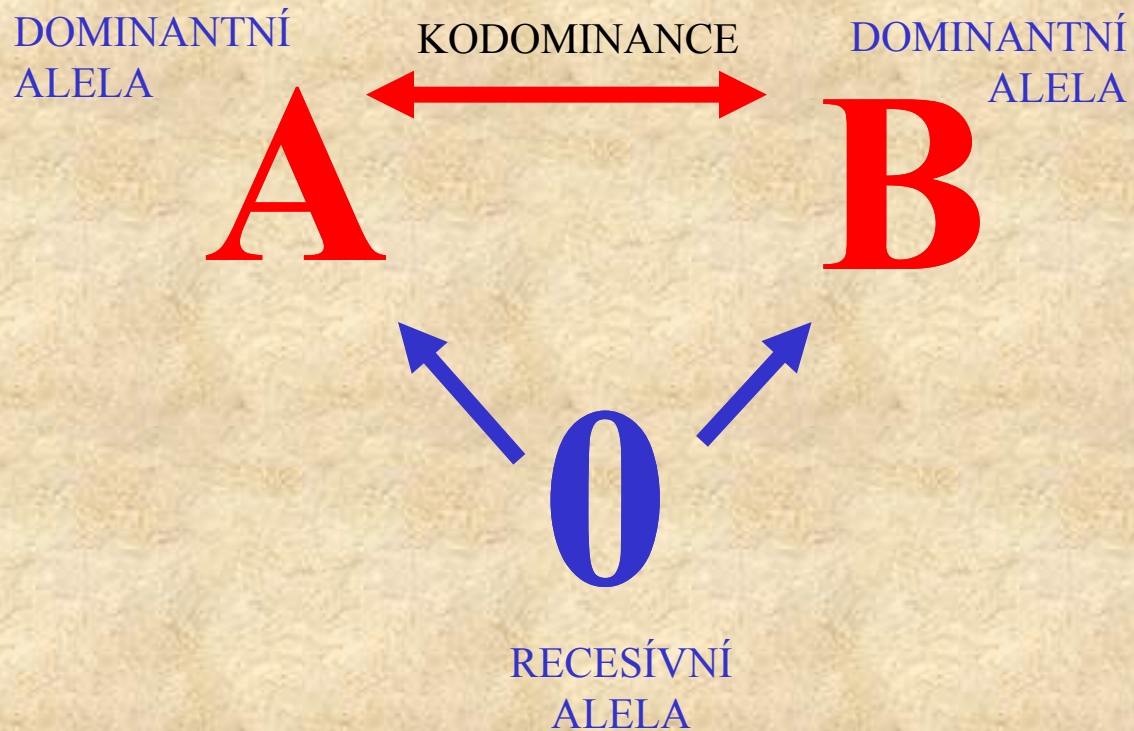
- dominantní alela nestačí zajistit dominantní fenotyp u heterozygota

hledík

KODOMINANCE

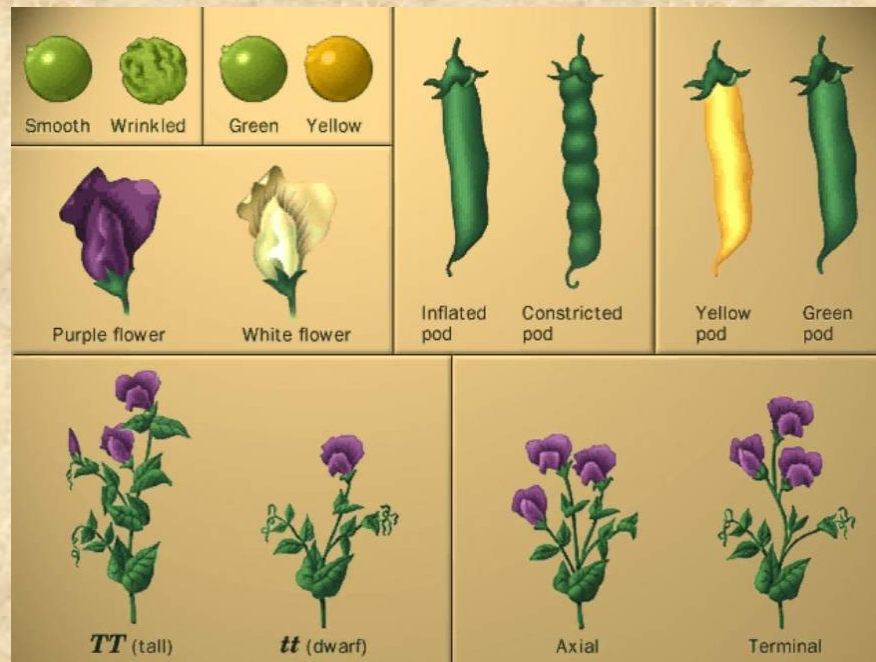
- ve fenotypu se projevuje funkce obou alel nezávisle na sobě
- Př. krevní skupiny

Dědičnost dominantních a recesivních znaků

Mendelovy pokusy

Dědičnost dominantních a recesivních znaků

100%

100%

50%

50%

25%

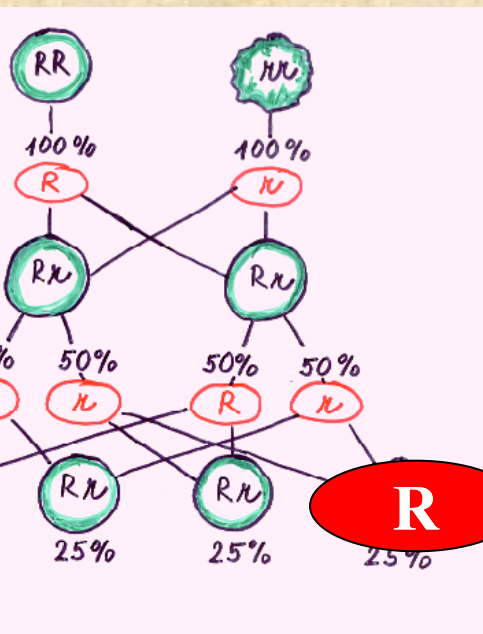
25%

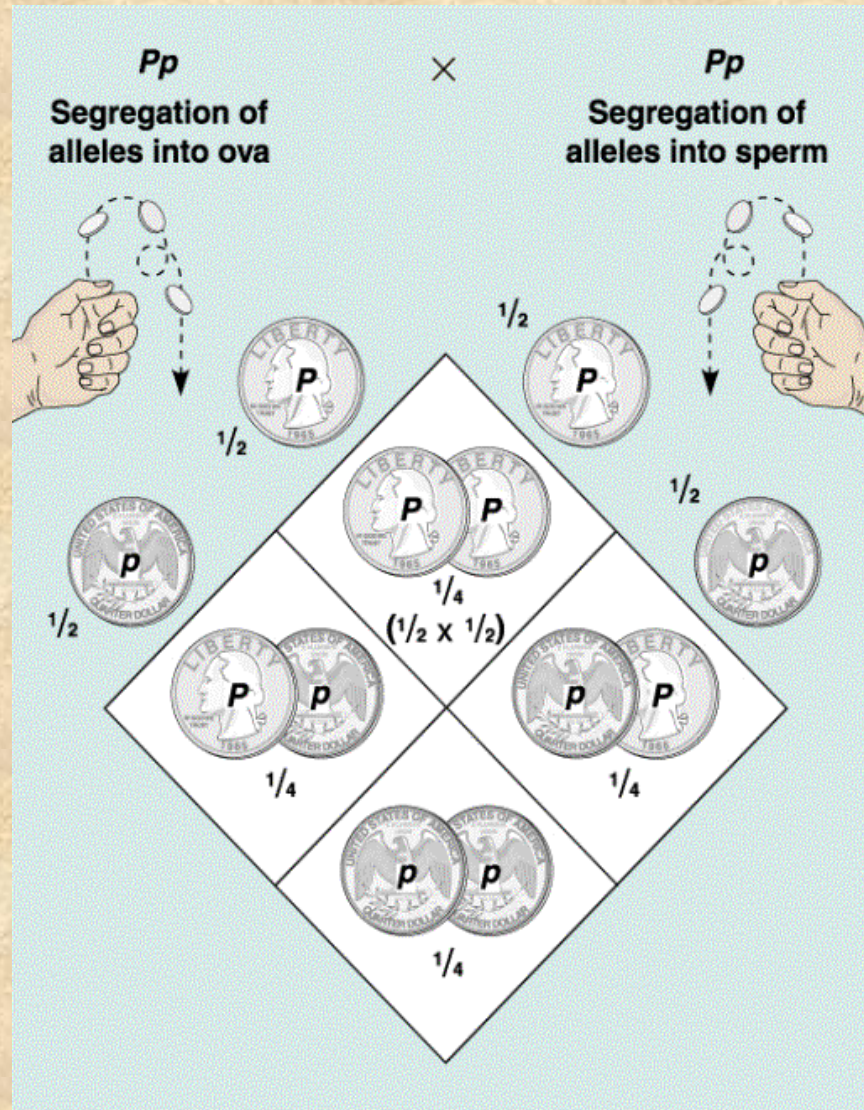
25%

25%

Dědičnost dominantních a recesivních znaků

Shrnutí Mendelových poznatků

1. Jednotky dědičnosti (geny) jsou materiální povahy a předávají se z generace na generaci
2. P homozygotní - F1 uniformní - **1. Mendelův zákon**
3. Identita reciprokých křížení
4. Vlohy (alely) jsou párové
5. Alely jednotlivých genů se rozcházejí do gamet
PRINCIP SEGREGACE
6. Nezávislá kombinace alel různých genů v gametách
PRINCIP KOMBINACE } - **2. Mendelův zákon**
7. Dominance a recesivita - Aa, AA mají stejný fenotyp
8. Neúplná dominance - genotyp = fenotyp

Dědičnost dominantních a recesivních znaků

úplná dominance

Gamety: Aa   x   Aa
                                    A, a   A, a

F₂-generace

	A	a
A	AA	Aa
a	Aa	aa

Mendelovský (kombinační) čtverec

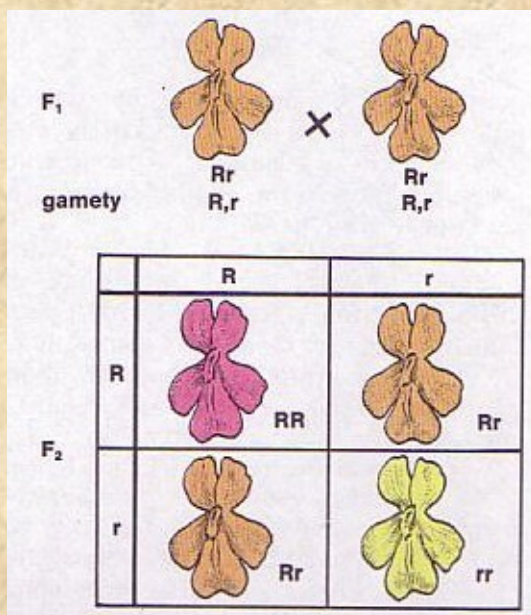
Genotypový štěpný poměr - 1:2:1

Fenotypový štěpný poměr - 3 : 1

Dědičnost dominantních a recesivních znaků

neúplná dominance znaků

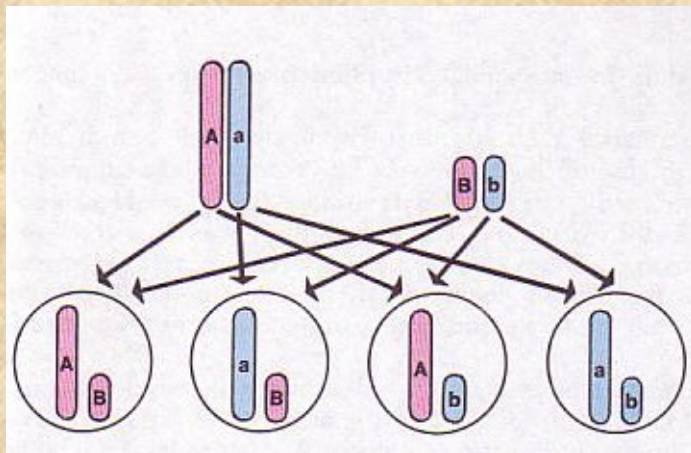

Genotypový štěpný poměr - 1:2:1

Fenotypový štěpný poměr - 1:2:1

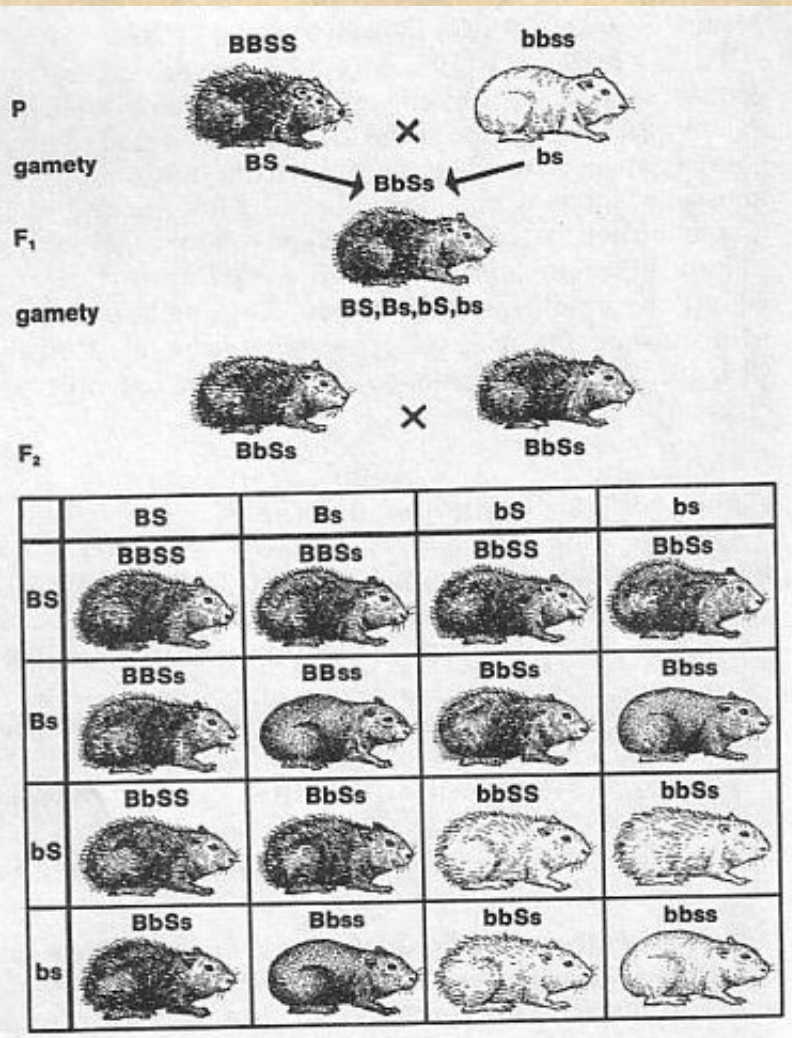
Dědičnost dominantních a recesivních znaků

3. Mendelův zákon - k pravidelné segregaci dochází i při křížení vícenásobných hybridů

Gamety	AaBb		x		AaBb	
	AB, Ab, aB, ab				AB, Ab, aB, ab	
F ₂ -generace		AB	Ab	aB	ab	
AB	AABB	AABb	AaBB	AaBb		
Ab	AABb	AAbb	AaBb	Aabb		
aB	AaBB	AaBb	aaBB	aaBb		
ab	AaBb	Aabb	aaBb	aabb		

Dědičnost dominantních a recesivních znaků

Geny leží na různých chromozomech!

Genotypový štěpný poměr -
1:2:1:2:4:2:1:2:1

Fenotypový štěpný poměr - 9:3:3:1

Dědičnost dominantních a recesivních znaků

	$n=1$	$n=2$	obecně
Počet druhů gamet hybridů	$2=2^1$	$4=2^2$	2^n
Počet druhů zygotů	$3=3^1$	$9=3^2$	3^n
Počet různých homozygotů*	$2=2^1$	$4=2^2$	2^n
Počet šlechtitel. roviněk	$0=2^1-2$	$2=2^2-2$	2^n-2
Genotypový poměr v F ₂	$(1:2:1)^1$	$(1:2:1)^2$	$(1:2:1)^n$
Fenotypový poměr v F ₂ **	$(3:1)^1$	$(3:1)^2$	$(3:1)^n$

*v obou alelových párech

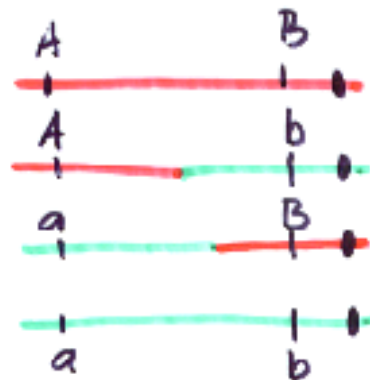
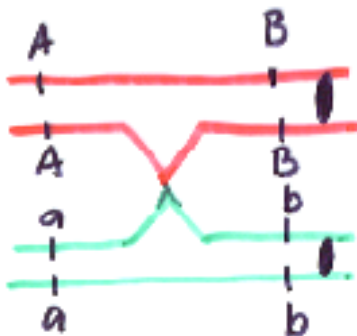
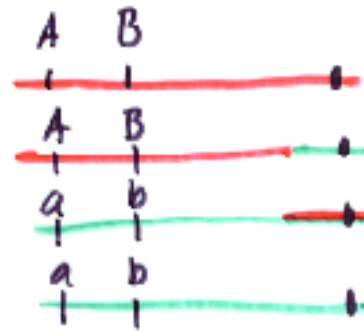
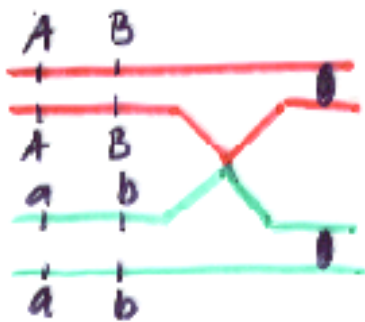
**při úplné dominanci ve všech alelových párech

Vazba genů

- geny leží na stejném chromozomu
- **crossing-over** - možnost vzniku nových gamet

chromozomový pár

gamety

Vazba genů

Volná kombinovatelnost

P: AA BB x aa bb

AA BB x aa bb

F1: Aa Bb

Aa Bb

gamety: AB Ab aB ab

AA Ab aB ab

příklad: 0,4 0,1 0,1 0,4

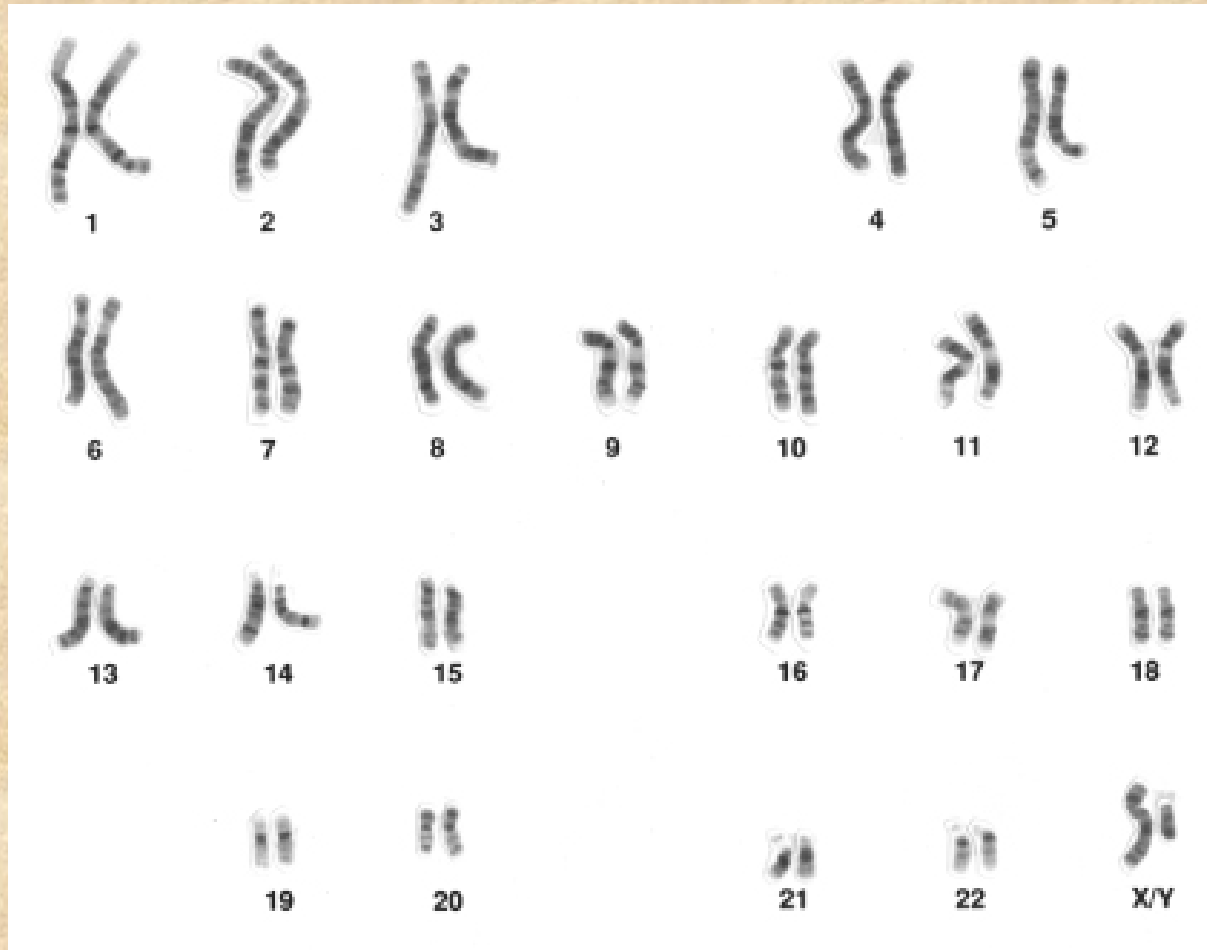
0,25 0,25 0,25 0,25

Gamety s rodičovskou sestavou alel jsou častější než gamety s rekombinovanou sestavou alel

Všechny druhy gamet jsou stejně časté

Karyotyp

Soubor chromozomů daného organismu

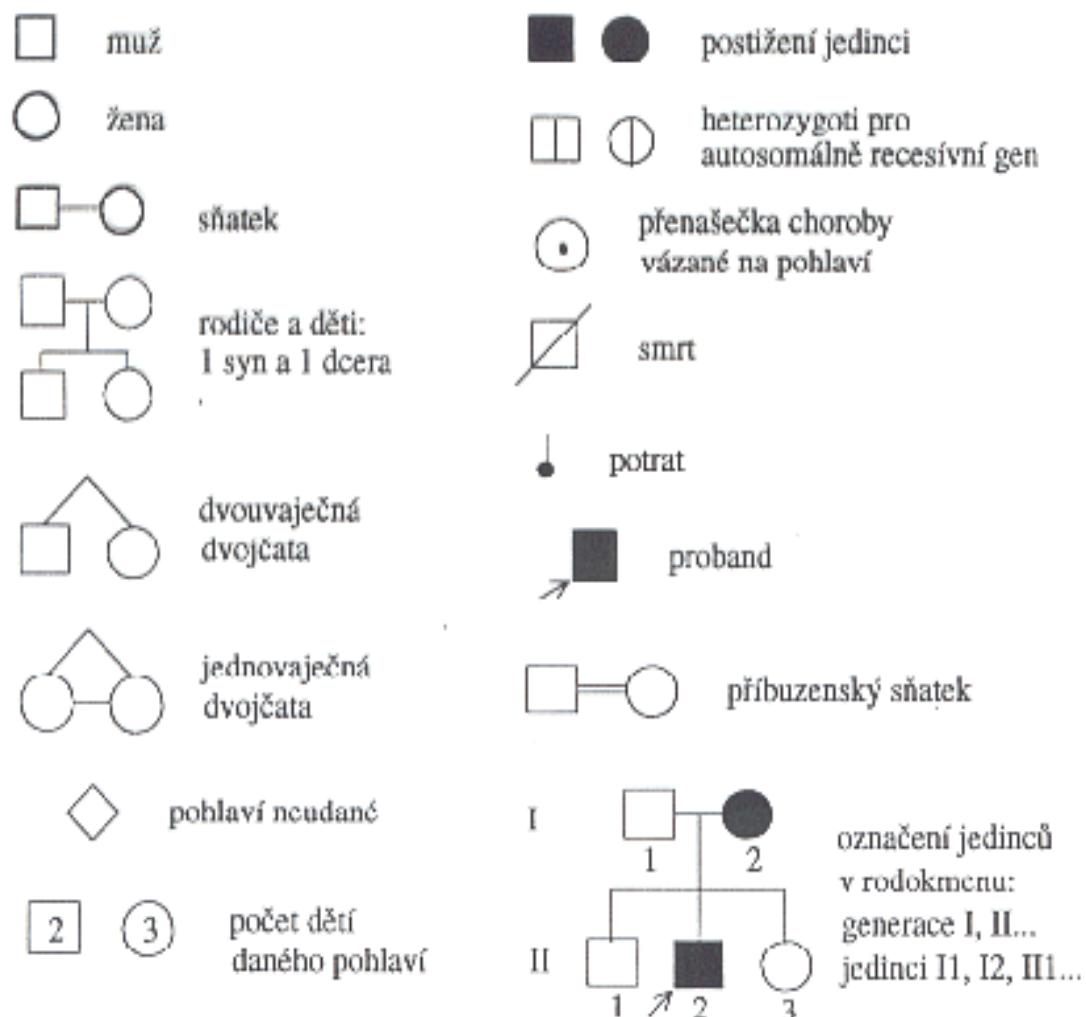
Karyotyp člověka

Diploidní počty chromozomů různých druhů rostlin a živočichů

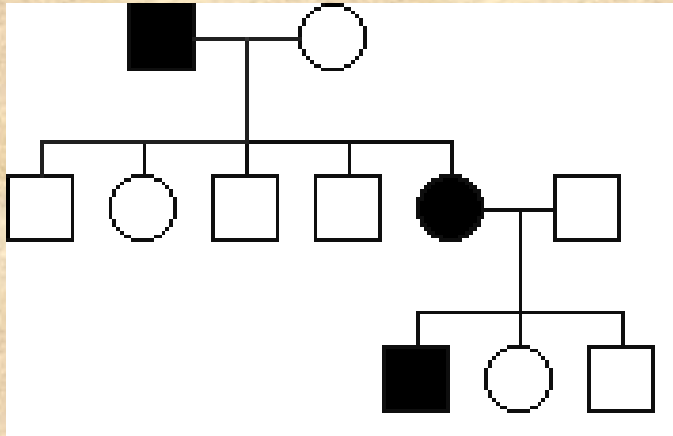
<i>Meleagris galiopavo</i>	82	<i>Gossypium hirsutum</i>	52
<i>Gallus domesticus</i>	78	<i>Solanum tuberosum</i>	48
<i>Canis familiaris</i>	78	<i>Nicotiana tabacum</i>	48
<i>Equus caballus</i>	64	<i>Triticum aestivum</i>	42
<i>Equus asinus</i>	62	<i>Prunus cerasus</i>	32
<i>Pan troglodytes</i>	48	<i>Solanum lycopersicum</i>	24
<i>Macaca mulatta</i>	48	<i>Pinus ponderosa</i>	24
<i>Homo sapiens</i>	46	<i>Phaseolus vulgaris</i>	22
<i>Rattus norvegicus</i>	42	<i>Raphanus sativus</i>	18
<i>Mus musculus</i>	40	<i>Pisum sativum</i>	14
<i>Felis domesticus</i>	38	<i>Hordeum vulgare</i>	14
<i>Rana pipiens</i>	26	<i>Cucumis sativus</i>	14
<i>Musca domestica</i>	12	<i>Datura stramonium</i>	12
<i>Drosophila melanogaster</i>	8	<i>Arabidopsis thaliana</i>	10
<i>Culex pipiens</i>	6	<i>Haplopapus gracilis</i>	4

Rodokmen

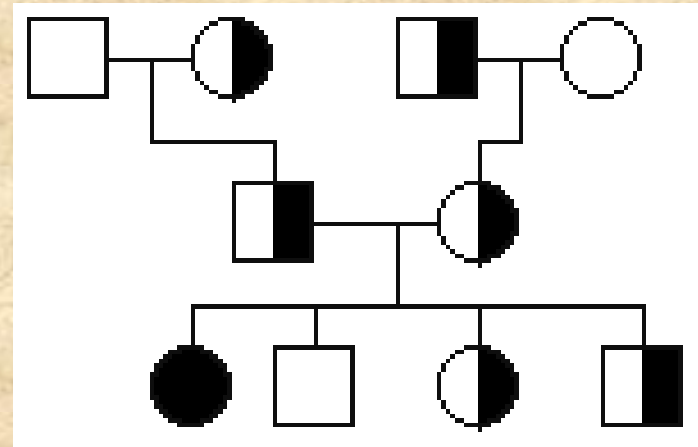
Obr. 10: Symboly používané při genetické analýze rodokmenů u člověka

Rodokmen

Dědičnost autozomálně
dominantního znaku

Dědičnost autozomálně
recesivního znaku

